

Sociaal-emotionele ontwikkeling jeugd dé basis voor effectiever onderwijs

De Samenwerkende Gezondheidsfondsen en partijen uit wetenschap, beleid en praktijk, zien graag structurele aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen binnen het onderwijs. Als voedingsbodem voor welbevinden, goed leren, gezondheid en gelijke kansen. Het Nederlandse onderwijssysteem laat op dit vlak nog te veel kansen liggen.

De Inspectie van het Onderwijs signaleert zorgwekkende ontwikkelingen zoals teruglopende leerling prestaties, ongelijke kansen en segregatie binnen het onderwijs. We zien daarnaast een toename van kinderen die jeugdzorg nodig hebben, ongezond gedrag vertonen en op steeds jongere leeftijd met stress en psychische problemen kampen. Deze problemen zijn deels te voorkomen. De oplossing is het versterken van de sociaal-emotionele ontwikkeling van elk kind. Hierbij gaat het om de vaardigheden die helpen bij het geloof in eigen kunnen, het vormen van een persoonlijke identiteit, het aangaan van relaties met anderen en de omgeving en het om kunnen gaan met tegenslag. Vanzelfsprekend spelen ouders hierin een essentiële rol maar ook voor het onderwijs ligt hier een belangrijke taak en meerwaarde: de leerprestaties stijgen significant. Steeds meer scholen werken hier al aan, maar vaak nog versnipperd en de aanpak verschilt per school. We denken dat er veel winst te behalen valt door sociaal-emotionele vaardigheden in te bedden in het nieuwe onderwijscurriculum.

In de eerste plaats willen we dit voor de jeugd zelf. Kinderen verdienen het om gezond en gelukkig op te groeien en de kansen te krijgen die bij hun mogelijkheden horen, zodat ze hun potentieel kunnen ontwikkelen en zich ontplooien tot wie ze zijn. In de tweede plaats heeft ook het onderwijs baat bij het positieve effect van structurele aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen. Het overtuigende bewijs blijkt uit nationaal en internationaal onderzoek, zie bijlage. Het versterken van de sociaal-emotionele ontwikkeling heeft betere schoolprestaties tot gevolg. Niet omdat de druk om te presteren op kinderen toeneemt, maar omdat de motivatie om goed te leren vanuit het kind zelf komt. Structurele aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling op school leidt daarnaast tot minder gedragsproblemen, een positief pedagogisch schoolklimaat, een grotere kans op gezond gedrag en een beter welbevinden van leerlingen. Dit leidt ook tot een beter welbevinden van leraren.

Volgens de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) kan goed onderwijs niet meer zonder educatie in sociale en emotionele vaardigheden in een wereld die snel verandert en steeds complexer wordt. Een goede balans tussen cognitieve en sociaal-emotionele vaardigheden in het onderwijs levert de samenleving gezonde kinderen, meer gelijke kansen, minder segregatie en kleinere gezondheidsverschillen op. In verschillende Europese landen, zoals Schotland, Duitsland, IJsland en Finland wordt de verankering van de sociaal-emotionele ontwikkeling in het onderwijs ondersteund door nationaal en regionaal beleid. Het nationale curriculum vormt daarbij meestal het uitgangspunt. De focus van het onderwijs ligt in deze landen minder op toetsen en meer op het voorbereiden van kinderen op het leven. Leerlingen leren voor en over zichzelf en hun relatie met anderen. Ze geloven meer in zichzelf en dát wat ze kunnen. Dit maakt hen krachtiger, op school en in de maatschappij.

Sociaal-emotionele vaardigheden zijn bij uitstek brede vaardigheden die ondersteunend zijn aan de negen leergebieden die vanuit 'curriculum.nu' worden ontwikkeld. We zien graag dat het aanleren van deze vaardigheden niet als apart vak, maar als onderdeel van het curriculum geïntegreerd wordt in de reguliere vakken. Passend bij de werkzaamheden van de leraren en de individuele ontwikkeling en kwaliteiten van de leerling. Dit is een investering in de toekomst van huidige en volgende generaties!

Dit pleidooi is tot stand gekomen op initiatief van de SGF naar aanleiding van gesprekken en een expertsessie met mensen vanuit het onderwijs (wetenschap, beleid en praktijk) en wordt onderschreven door de volgende partijen.

BIJLAGE: de onderbouwing

Sociaal-emotionele ontwikkeling jeugd dé basis voor effectiever onderwijs

1. Het probleem

Uit recent onderzoek blijkt dat de Nederlandse jeugd relatief gelukkig is. Jongeren zien de toekomst hoopvol in en zijn tevreden over Nederland en de wereld waarin zij opgroeien¹. Daarnaast zien we echter een toenemende trend van kinderen en jongeren die jeugdzorg nodig hebben, ongezond gedrag vertonen en met psychische problemen kampen²³. Er zijn volgens het RIVM verschillende ontwikkelingen die zorgen voor een toenemende druk op ons dagelijkse leven. Scholieren en studenten ervaren steeds meer prestatiedruk. Dit kan leiden tot meer stress en daarmee samenhangende gezondheidsproblemen.⁴ Ook het ziekteverzuim en voortijdig schoolverlaters is stijgend is en daarmee een toenemend probleem.⁵ Ook de Inspectie van het Onderwijs signaleert zorgwekkende ontwikkelingen zoals teruglopende leerling prestaties, ongelijke kansen en segregatie binnen het onderwijs⁶. Deze ontwikkelingen hebben negatieve consequenties voor de jeugd op korte termijn, maar ook voor onze samenleving op langere termijn, zoals meer chronisch zieken, hogere zorgkosten, hogere gemeentelijke kosten en een lagere arbeidsparticipatie.

2. De oplossing

De oplossing is kinderen een stevigere basis te geven om gezond op te kunnen groeien en de kansen te krijgen die bij hun mogelijkheden horen. Op deze manier kunnen ze hun potentieel sterker ontwikkelen en zich ontplooiën tot wie ze willen zijn. Door middel van onderwijs bereiden we onze kinderen voor op het leven en hun plek in de maatschappij. Een goede sociaal-emotionele ontwikkeling is daarbij essentieel. Deze ontwikkeling is een continu proces en het sterkst in de eerste 20 levensjaren. Tijdens dit proces worden fundamentele levensvaardigheden geleerd. Hierbij gaat het om de vaardigheden die helpen bij het vormen van een persoonlijke identiteit en het aangaan van relaties met anderen en met de omgeving. Kinderen die een goede sociaal-emotionele ontwikkeling doormaken hebben zelfvertrouwen, zijn assertief en veerkrachtig.

Sociaal-emotionele vaardigheden als basis van goed onderwijs

“Kinderen zitten dagelijks bij elkaar in dezelfde klas, waardoor er sprake is van een natuurlijke ‘werkplaats’ voor sociaal-emotionele ontwikkeling”. (Kees van Overveld)

School is de omgeving waarin alle kinderen, ook de meest kwetsbare, talenten en vaardigheden ontwikkelen waar ze hun leven lang profijt van hebben. Sociaal-emotionele vaardigheden vormen de basis voor het ontwikkelen van allerlei andere vaardigheden die een voorwaarde zijn om goed te kunnen leren. Daarmee zijn ze de basis van goed en effectief onderwijs. Aanvullend past aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling goed binnen de maatschappelijke opdracht van het onderwijs omdat op die manier gewerkt wordt aan gelijke kansen voor alle leerlingen.

---

¹ https://www.scp.nl/Nieuws/Nederlandse_jeugd_nog_stees_gelukkig_maar_schooldruk_neemt_toe

² <https://www.vtv2018.nl/druk-op-jongeren>

³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/18/428-duizend-jongeren-in-jeugdzorg> dd 30-04-2019

⁴ <https://www.vtv2018.nl/druk-neemt-toe>

⁵ <https://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp-Schoolverzuim>

⁶ <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/staat-van-het-onderwijs>

“Als een kind zich niet goed voelt heeft het ook geen nut om het onderwijs te geven, want het komt niet binnen. Dus je moet aan de onderkant zorgen dat het voor dat kind goed gaat, dan is de basis gelegd voor onderwijs.” (intern begeleider)

Welbevinden van leraren

Aandacht voor het welbevinden van leraren hoort evenzeer in deze aanpak. Leraren die goed in hun vel zitten, hebben minder stress, zijn beter in staat les te geven en leerlingen op een goede manier te begeleiden. Zeker wat sociaal-emotionele vaardigheden betreft, zijn leraren het levende voorbeeld. Het ontwikkelen van sociaal-emotionele vaardigheden gebeurt vaak al onbewust door contact tussen leerlingen en tussen leraar en leerling. Het is belangrijk hier als leraar ook bewust aandacht aan te geven zodat elk kind op een optimale manier de vaardigheden ontwikkelt.

“Werken aan sociale en emotionele vaardigheden geeft mij energie en plezier en de leerlingen ook” (docent)

Sociaal-emotionele vaardigheden

The Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) heeft vijf competenties/vaardigheden van sociaal-emotioneel leren beschreven. De leerlijn Sociaal-emotionele Ontwikkeling van Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) is hierop gebaseerd. Deze vaardigheden zien we graag terug in het curriculum.

	Competentie	Omschrijving
Ik competenties	Besef van jezelf	<ul style="list-style-type: none"> ● Kennis van je eigen lichaam ● Gevoelens herkennen en benoemen ● Zelfvertrouwen
	Zelfmanagement	<ul style="list-style-type: none"> ● Heftige emoties controleren ● Doelgericht gedrag ● Weten wanneer je hulp moet zoeken
Jij competenties	Besef van de ander	<ul style="list-style-type: none"> ● Empathie ● Je inleven in de ander ● Diversiteit waarderen
	Relaties met anderen	<ul style="list-style-type: none"> ● Vrienden maken ● Vrienden houden ● Conflicten voorkomen en oplossen
Wij competenties	Keuzes maken	<ul style="list-style-type: none"> ● Eerlijk onderhandelen ● Goed zijn voor jezelf en de ander ● Zelfreflectie

3. Het bewijs

Structurele aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling op school leidt volgens nationaal en internationaal onderzoek tot minder gedragsproblemen, een positief pedagogisch schoolklimaat, een kleinere kans op ongezond gedrag en een beter welbevinden van zowel leerlingen als leraren.

Een meta-analyse van onderzoeken onder totaal 270.034 scholieren in de Verenigde Staten keek naar de effectiviteit van sociaal-emotioneel leren programma's op scholen. Deze programma's richten zich op sociale en emotionele vaardigheden, attitudes jegens zichzelf en anderen, positief sociaal gedrag, gedragsproblemen, emotionele stress en schoolprestaties. De programma's blijken op de korte termijn een groot positief effect te hebben op de sociaal-emotionele vaardigheden van leerlingen. Daarnaast hebben ze kleine effecten op houding ten opzichte van zichzelf en anderen, sociaal gedrag, gedragsproblemen en emotionele stress. Dit leidt tot 11 procent toename van leerprestaties, 25 procent toename van sociale en emotionele vaardigheden en 10 procent afname van probleemgedrag en angst- en depressieklachten. Ook na 6 maanden waren significante verbeteringen zichtbaar.⁷

Er is een grote hoeveelheid empirisch bewijsmateriaal over het belang van de ontwikkeling van sociaal emotionele vaardigheden op school. Kinderen met een sterke sociale ontwikkeling kunnen zich makkelijker aanpassen aan de schoolomgeving, hebben beter contact met leeftijdsgenoten en bereiken daardoor meer op school. Dit komt naar voren in een rapport van The Organisation for Economic Co-operation Development (OECD) waarin een nog lopende internationale studie rondom sociaal-emotionele vaardigheden is toegelicht.⁸

“Als je beter in je vel zit, leidt dat tot een betere gezondheid en daarmee tot betere leerprestaties.”(onderwijsexpert)

Er is daarnaast overtuigend bewijs dat het versterken van de sociaal-emotionele ontwikkeling betere schoolprestaties tot gevolg heeft. Scholieren die zich meer verbonden voelen met school en over betere sociale en emotionele vaardigheden beschikken, zijn meer gemotiveerd om te leren en halen betere cijfers op school⁹.

4. Wat wij vragen

Vanuit 'curriculum.nu' is momenteel aandacht voor samenhang, doorlopende leerlijnen, een kerncurriculum en de integratie van brede vaardigheden binnen elk leergebied. Sociaal-emotionele vaardigheden zijn bij uitstek brede vaardigheden die ondersteunend zijn aan de negen leergebieden. Niet als apart vak, maar als onderdeel van het curriculum geïntegreerd in reguliere vakken. Aansluitend bij de werkzaamheden van de leraren en gericht op het niveau en de kwaliteiten van de leerling. We pleiten ervoor sociaal-emotionele vaardigheden voor het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs op te nemen in de negen leergebieden en uiteindelijk in de kerndoelen en eindtermen voor het onderwijs.

---

⁷ Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: a meta-analysis of school-based universal interventions.

⁸ <http://www.oecd.org/education/cei/study-on-social-and-emotional-skills-the-study.htm>

⁹ Pharos, Trimbos-Instituut, Verkenning sociaal-emotioneleontwikkeling in het primair onderwijs, 2014